

LA
RESTAURACIÓ
BORBÓNICA I
(1875-1902)

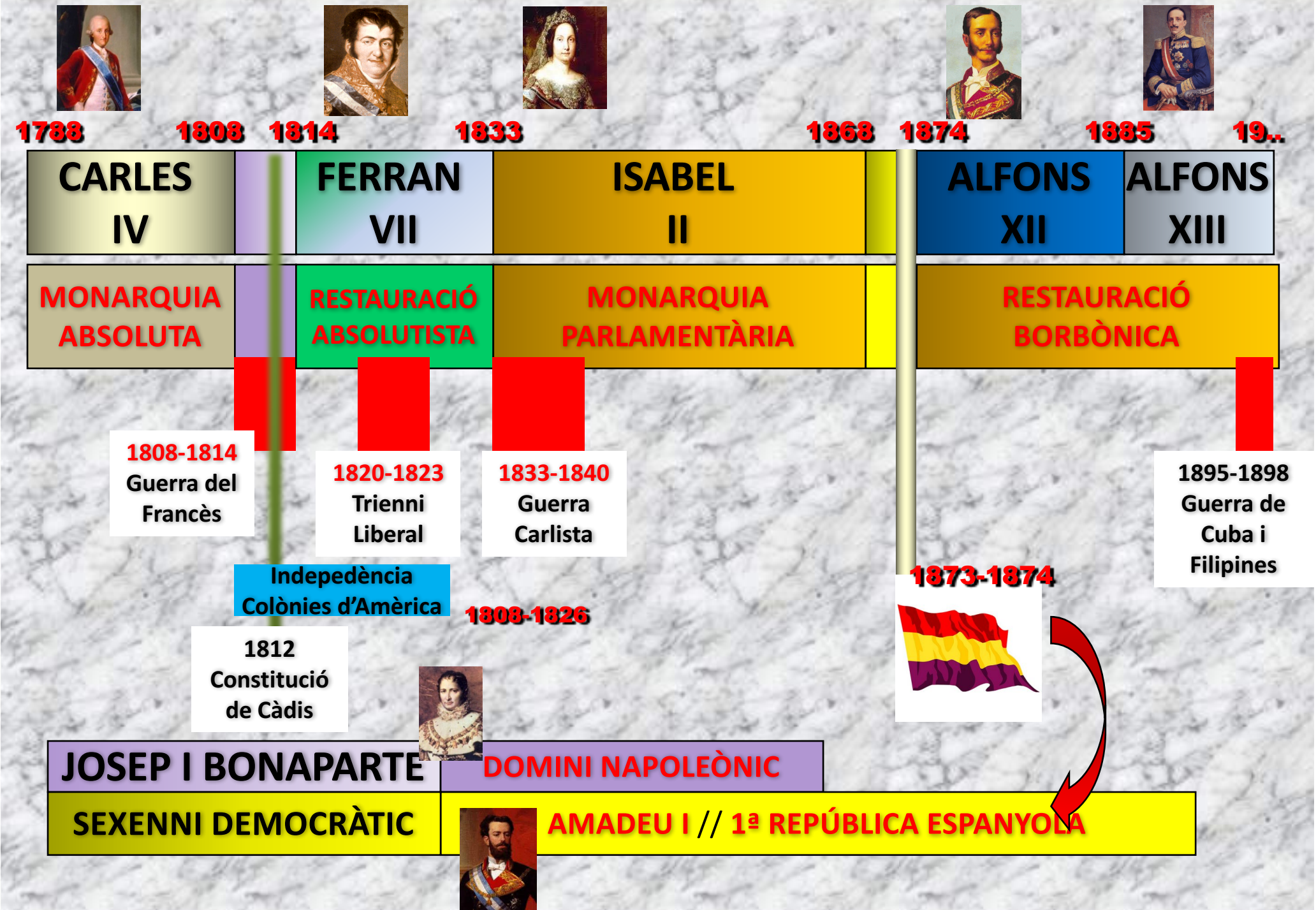
ESPANYA

SEGLE

XIX

G. INDEPENDENCIA 1808 - 1814		1810	Constitución de Cádiz, 1812
FERNANDO VII 1814 - 1833	SEXENIO ABSOLUT.	1820	Pronunciamiento Riego, 1820
	TRIENIO L.		
	DÉCADA OMINOSA	1830	1824, emancipación de América, menos Cuba, Puerto Rico y Filipinas.
ISABEL II 1833 - 1868	MINORÍA 1833 - 1843	1840	Desamortización Mendizábal, 1836
			Constitución 1837
	MAYORÍA 1843 - 1868	1850	Constitución 1845
		1860	Inicio Bienio Progresista, 1854 1855 :Desamortización de Madoz, 1ª Huelga general (Barcelona)
SEXENIO DEMOCRÁTICO 1868 - 1874		1870	La "Gloriosa", 1868 Constitución 1869
R E S T A U R A C I Ó N	ALFONSO XII 1875 - 1885	1880	1ª República, 1873-1874
			Constitución de 1876 Fundación PSOE, 1879
	MINORÍA ALFONSO XIII 1885 - 1902	1890	Pacto del Pardo, 1885 Fundación UGT, 1888 Sufragio universal masculino, 1890
		1900	Asesinato de Cánovas, 1897 Crisis del 98

1. CRONOLOGIA DE LES DIFERENTS ETAPES.

7. RESTAURACIÓ BORBÒNICA.

Després del període del sexenni democràtic, amb el darrer experiment republicà, un **cop d'estat** restaurarà de nou els borbons com a reis espanyols

Dividirem el període en dues etapes:

SISTEMA POLÍTICO DE LA RESTAURACIÓN

Periodo de la Historia de España comprendida entre **1874** (restauración de la dinastía borbónica, en la persona de Alfonso XII) y **1931** (Proclamación de la II República)

El desastre colonial y la crisis del 98 suponen un punto de inflexión que justifican la división del período en dos etapas

- ◆ Reinado de Alfonso XII (1874-1885)
- ◆ Regencia de Mª Cristina (1895-1902)

Reinado de Alfonso XIII (1902 –1931)
Crisis del Sistema
Periodo Parlamentario 1902-1923
Dictadura de Primo de Rivera 1923-1930

La Restauració Borbònica

1

Inici del període

“Pronunciamiento” de Sagunt (Martínez Campos)

Proclama

Alfons XII, rei d'Espanya

Sota el control de

Antonio Cánovas del Castillo

Alfons havia proclamat els seus principis en el **“Manifest de Sandhurst”**

El Manifest de Sandhurst

Per virtut de l'espontània i solemne abdicació de la meva il·lustre mare [Isabel II], tan generosa com **infortunada**, jo sóc l'únic representant del dret monàrquic a Espanya. Aquest dret arrenca d'una **tradició secular**, confirmada per tots els precedents històrics, i està indubtablement unida a totes les institucions representatives, que mai no van deixar de funcionar legalment durant els trenta-cinc anys transcorreguts d'ençà que va començar el regnat de ma mare fins que, encara nen, vaig trepitjar amb tots els meus terra estrangera.

[...] **No cal esperar que jo decideixi res completament i arbitràriament; sense Corts** no van resoldre els negocis arduos els prínceps espanyols en els antics temps de la monarquia, i aquesta regla de conducta justíssima no he d'oblidar-la jo en la meva condició present, i quan tots els **espanyols ja estan habituats** als procediments parlamentaris. Si arriba el cas, serà fàcil que s'entenguin i concertin les qüestions per resoldre un príncep lleial i un poble lliure.

[...] Per la meua banda, dec a **l'infortuni** estar en contacte amb els homes i les coses de l'Europa moderna [...]. Sigui quina sigui la meua pròpia sort, ni deixaré de ser **bon espanyol** ni, com tots els meus avantpassats, **bon catòlic**, ni, com a **home del segle**, veritablement **liberal**.

Manifest d'Alfons XII des de Sandhurst (1 de desembre de 1874)

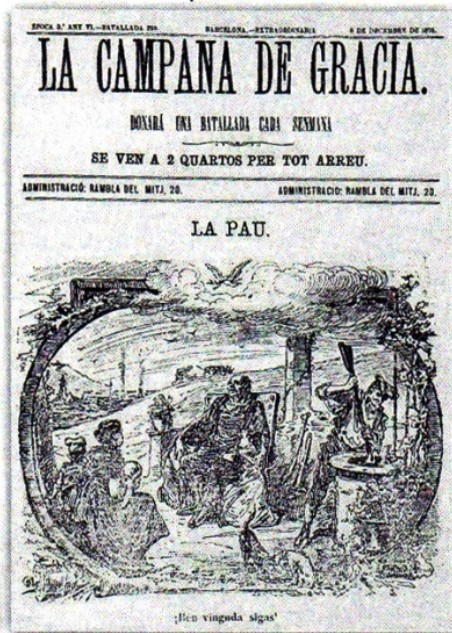
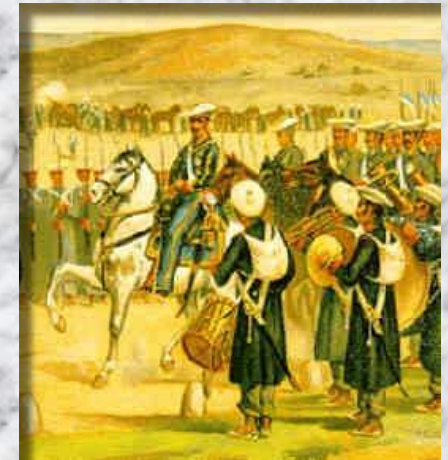
2

La pacificació

La fi de la 3a guerra carlina (1872-1876)

- Amnistia (R. Cabrera pren partit per Alfons XII)
- Derrota de Carles VII
- El carlisme es converteix en un partit d'extrema dreta

La guerra de Cuba: "La guerra llarga"

- Havia començat el 1868 amb el "Grito de Yara" (Carlos Manuel Céspedes, amb els famós "Viva Cuba libre!")
- Acaba el 1878, amb la Pau de Zanjón (Martínez Campos). Promeses d'amnistia i autonomia.

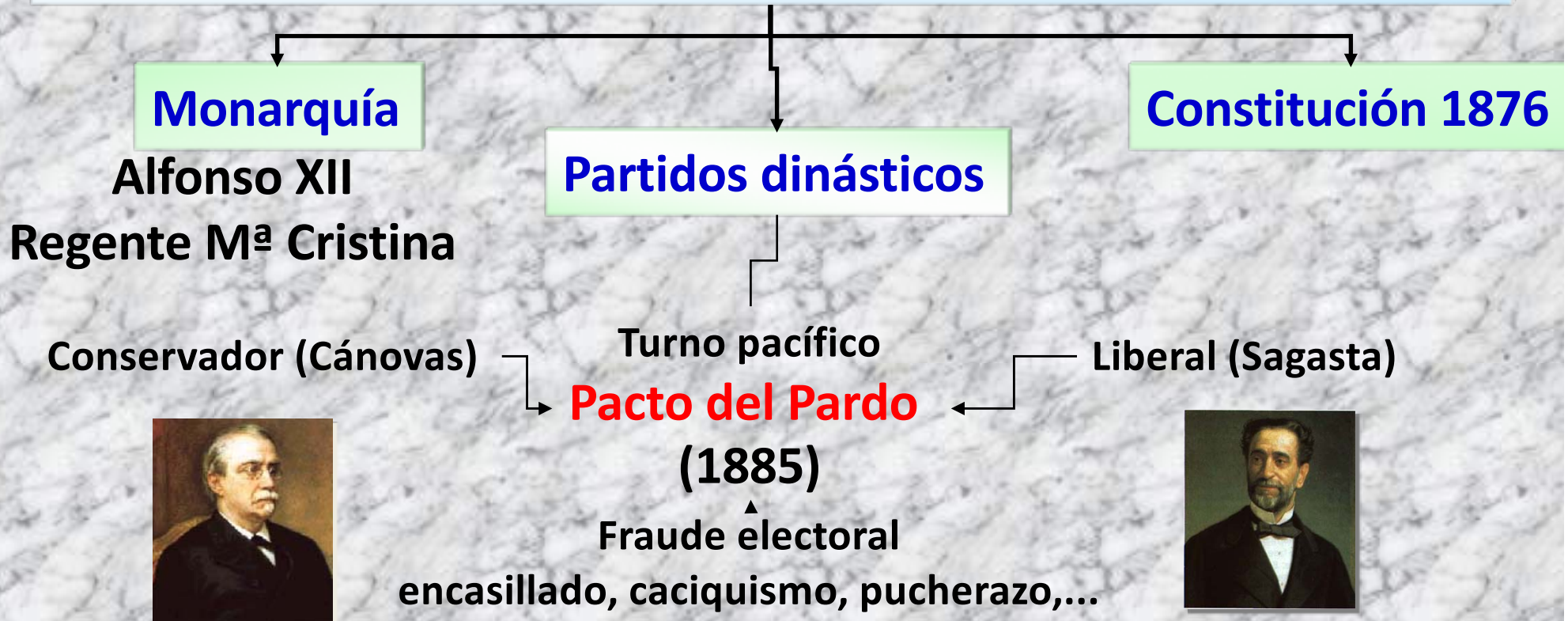

**EL RÉGIMEN DE LA RESTAURACIÓN
Y
EL SISTEMA CANOVISTA
LAS BASES DEL SISTEMA**

Elementos del Sistema político de la Restauración (1875 – 1902)

Periodo del Reinado de Alfonso XII – Regencia de María Cristina

Fuera del sistema

Republicanos   Obrerismo   Nacionalistas   Carlistas

El sistema Canovista se fundamenta en **tres pilares básicos**

Cánovas del Castillo

LA MONARQUÍA encarnada en la dinastía borbónica. Ésta junto con las **Cortes** son dos instituciones tradicionales y permanentes en la Hª de España. Símbolo de la legalidad, orden y estabilidad y, por tanto, **las depositarias de la soberanía.**

LA CONSTITUCIÓN DE 1876: texto breve, ambiguo, **flexible** y no partidista que permite diversas **interpretaciones** y es aceptado tanto por conservadores como por liberales. (**Ecléctica**)

EL BIPARTIDISMO: alternancia regular y pacífica de dos partidos en el poder

Los dos grandes partidos de la Restauración fueron:

- Partido **liberal conservador**, liderado por Cánovas (Partido Conservador)
- Partido **liberal fusionista**, liderado por Sagasta (Partido Liberal)

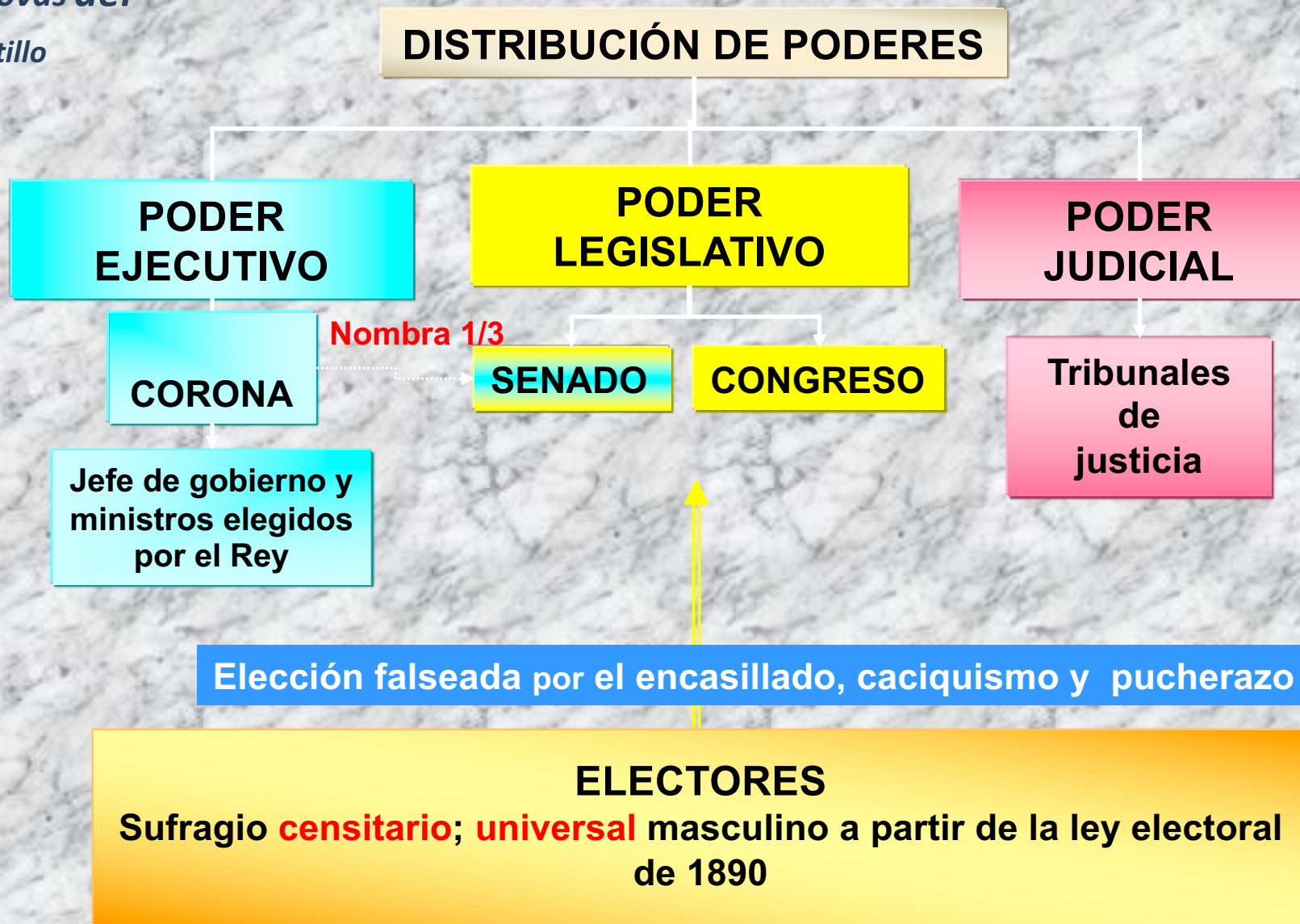

CONSTITUCIÓN DE 1876

*Cánovas del
Castillo*

**Conservadora. Soberanía compartida (rey y cortes). Confesional.
Derechos y libertades reguladas por leyes restrictivas
Régimen político: Monarquía constitucional.**

Constitución de 1876

Contexto Histórico	Restauración, Sistema político creado por Cánovas basado en el parlamentarismo inglés, pero desvirtuado por el fraude electoral
Vigencia	1876 - 1931
Soberanía	Compartida entre el rey y las Cortes
Ideología	Liberal moderada
Derechos y libertades	Regulados por leyes posteriores que restringen su aplicación, en especial la libertad de reunión, asociación, expresión e imprenta
Relación Iglesia-Estado	Estado confesional católico, pero tolerancia religiosa
Poder legislativo	Cortes bicamerales. Congreso elegido por los ciudadanos Senado (por derecho propio, nombrados por la corona, elegidos)
Procedimiento electoral	Se remite a ley electoral posterior (censitario, universal masculino desde 1890)
Poder ejecutivo	Rey (nombra y separa libremente al presidente del gobierno)
Poder judicial	Jueces y tribunales
Jefatura del Estado	Monarquía hereditaria

Mecánica del turno de partidos manipulación electoral y caciquismo

Bipartidismo y turno pacífico

DOS GRANDES PARTIDOS

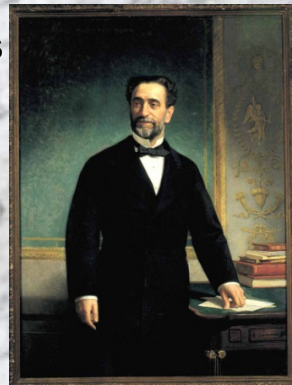
- Conservador
- Liberal

CÁNOVAS DEL CASTILLO (1828-1897)

Líder del partido conservador y artífice del Sistema Político de la Restauración
Aglutinó a los sectores más conservadores.

A su muerte el partido tuvo problemas para encontrar relevo, y comenzaron las divisiones internas en torno a figuras emblemáticas del partido: Silvela, Maura, Dato,...

PRÁXEDES MATEO **SAGASTA** (1825-1903)

Líder del partido liberal fusionista. Apoyado por la burguesía industrial y las clases medias.
Al igual que ocurrió con los conservadores, su muerte supuso la división interna.

AMBOS DEFIENDEN

- La monarquía
- La Constitución del 1876
- La propiedad privada
- El Estado unitario y centralista

SON PARTIDOS DE NOTABLES extracción social

- Élités económicas
- Clase media acomodada

SE DIFERENCIAN

- Conservadores: inmovilismo político, defensa de la iglesia y del orden social
- Liberales: reformistas y laicos

RESTAURACIÓ BORBÒNICA

Es tracta d'un sistema parlamentari liberal però **escassament democràtic**

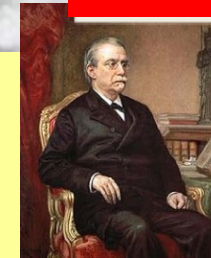
Bipartidisme polític

Sistema Canovista

Dos Partits dinàstics

Partit Conservador (Cánovas del Castillo)

- Moderats al període isabelí.
- Amb el suport de l'**Església**. A favor del manteniment de classes **privilegiades**.
- **Proteccionisme** econòmic, catolicisme obligatori i sufragi censatari.

Cánovas del Castillo

Partit Liberal (P.M. Sagasta)

- **Demòcrates**, radicals, progressistes, republicans moderats...
- Amb suport de professions **liberals**, comerciants.
- **Lliurecanvi** econòmic, llibertat religiosa però estat confessional, **sufragi universal** (*Llei sufragi universal del 1890*), dret d'associació, abolició de l'esclavitud...

Sagasta

Un sistema electoral **FALS**, amb força **corrupció** i **caciquisme**

provoca

Amb **alternança pacífica** en el poder

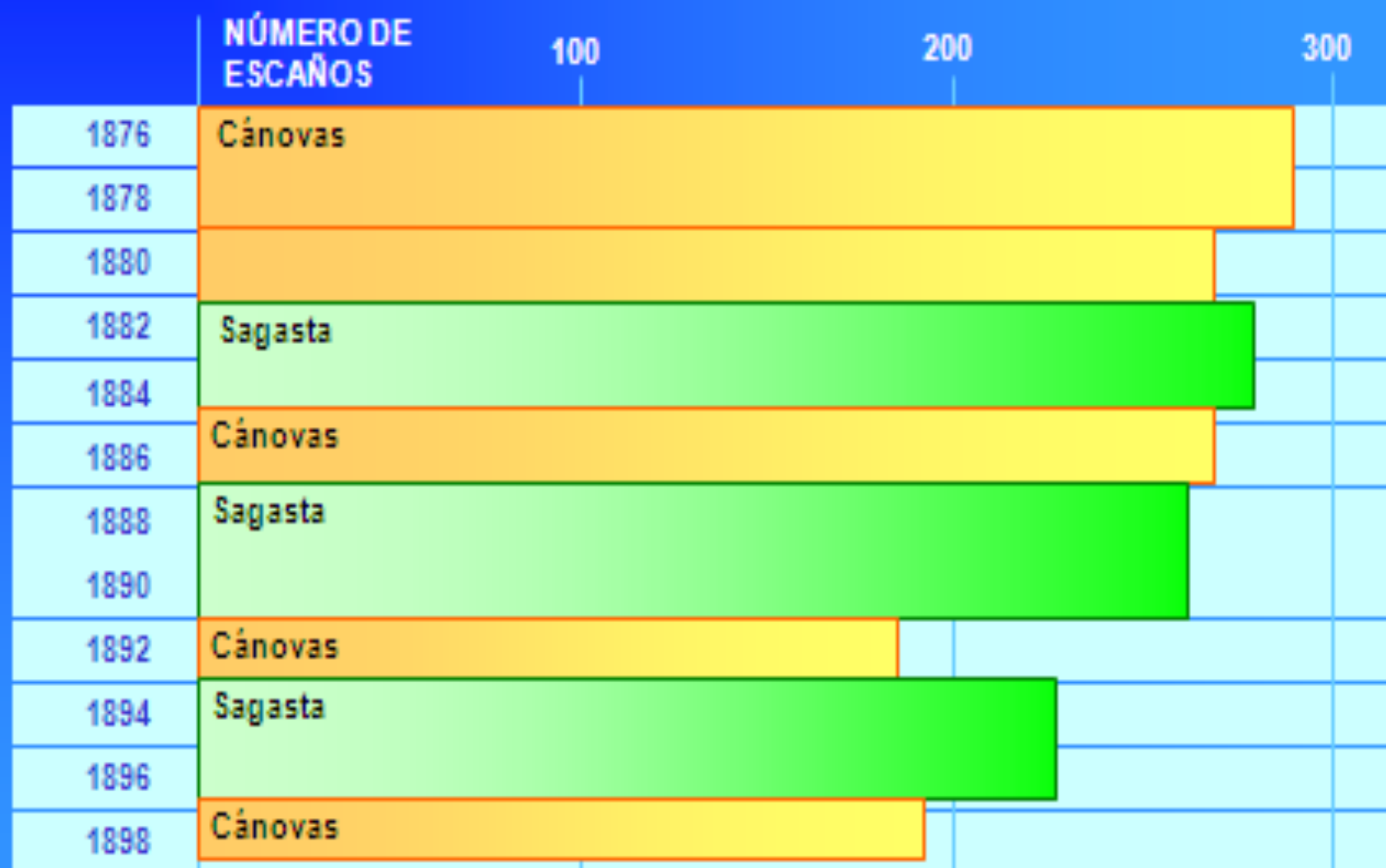

CONSERVADORES

LIBERALES

Les eleccions de la Restauració

Font A: Distribució dels escons en el Congrés de Diputats (1876-1899)

Partits	Anys d'eleccions									
	1876	1879	1881	1884	1886	1891	1893	1896	1898	1899
Conservadors	333	293	39	318	67	262	61	279	84	236
Liberals	32	63	297	67	288	83	281	88	266	122
Republicans	1	7	32	5	22	31	47	1	14	18
Altres	19	26	24	2	15	23	11	33	37	26

M.Martínez Cuadrado: *La burguesia conservadora (1874-1931)*. Madrid, Alianza, 1978.P.39-40

Font B: Llei electoral de Cánovas del Castillo (1878)

Art. 15.- Tindrà dret a ser inscrit com a elector, en les llistes del cens electoral de la secció del seu respectiu domicili, tot espanyol que tingui 25 anys complets i que sigui contribuent dins o fora del mateix districte, per la quota mínima per al Tresor de 25 pessetes anuals per contribució territorial o de 50 per subsidi industrial."

Font C: Llei electoral de Sagasta (1890)

Art. 1.- Són electors per a diputats a Corts tots els espanyols barons majors de 25 anys que es trobin en ple gaudi dels seus drets civils i siguin veïns d'un municipi on almenys faci dos anys que resideixin."

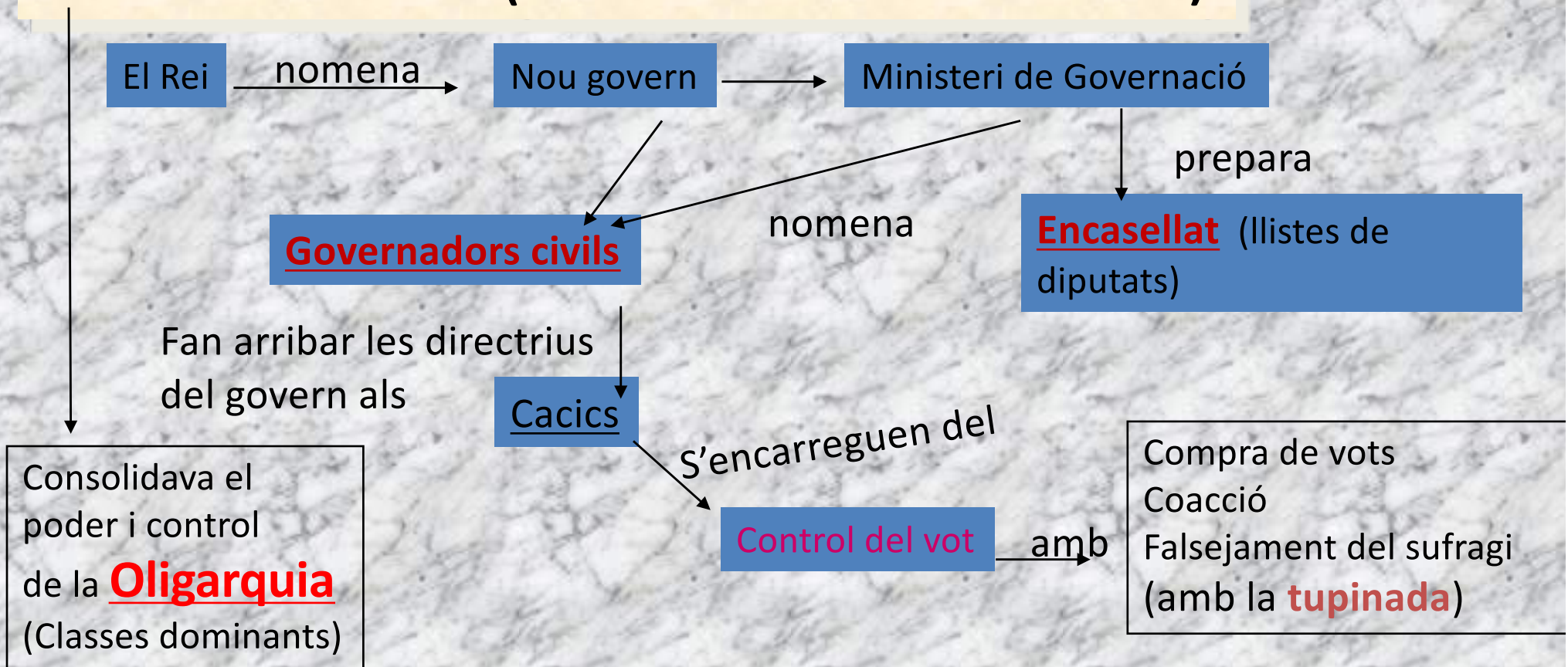
La pràctica del sistema polític

Oligarquia i caciquisme

Manipulació electoral

Alcaldes, governadors civils i **cacics** (controlen el poble)

Mecanisme electoral (sistema de torn i frau electoral)

REY nombra

**PRESIDENTE DEL GOBIERNO
Y MINISTROS**

Cánovas - Sagasta

**Liberal
o
Conservador**

convoca
ELECCIONES A CORTES

**MINISTRO DE GOBERNACIÓN
elabora ENCASILLADO**

**Lista de
candidatos
ganadores
y un mínimo
para la
oposición**

impone encasillado al
GOBERNADOR CIVIL

**En cada
provincia**

impone encasillado
CACIQUES LOCALES
impone encasillado

**En cada
municipio**

Y si falla el encasillado...

**Manipulación
de
las
Elecciones**

**REALIDAD ELECTORAL
DEL SISTEMA POLÍTICO
DE LA
LA RESTAURACIÓN**

REY

PRESIDENTE DEL GOBIERNO

CONVOCA ELECCIONES

MINISTRO DE GOBERNACIÓN. ENCASILLADO

GOBERNADOR CIVIL

CACIQUES PROVINCIALES Y LOCALES

SECTORES SOCIALES SOBRE LOS QUE EL **CACIQUE
EJERCE SU INFLUENCIA**

L'Esquella de la Torratxa

"Els enemics del sufragi", La Campana de Gràcia, 1890

Encasillado: De forma pactada, el rey encargaba la formación de un nuevo gobierno al partido que le tocaba gobernar. El jefe de gabinete convocaba elecciones con el objetivo de construirse una mayoría parlamentaria para gobernar de manera estable. **Desde el ministerio de Gobernación** se confeccionaba el encasillado o listas de diputados que deberían salir elegidos y ganadores en cada distrito, reservando siempre algunos a la oposición dinástica.

El encasillado se entregaba a los gobernadores civiles de cada provincia para que impusieran la lista en los ayuntamientos a través de los caciques locales.

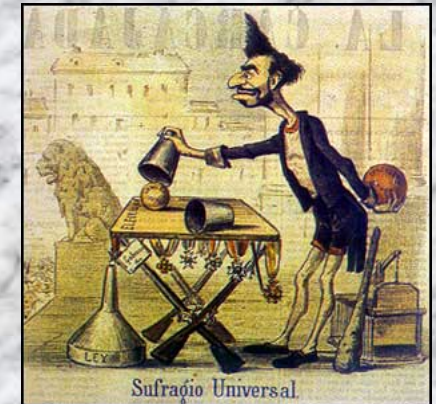
Pucherazo: Para conseguir que el **encasillado** impuesto saliese ganador, los caciques recurrían a la **manipulación** fraudulenta de las elecciones:

Manipulando los **censos** de electores (en los que se incluían a personas **fallecidas** que “ejercían” el voto, o se excluían a otras vivas).

Coaccionando a los votantes, mediante la **violencia**

Comprando votos a cambio de **favores**: prometiendo empleos en el Ayuntamiento o en labores agrícolas; solucionando **pleitos judiciales** a favor y **trámites burocráticos** pendientes; librando a los amigos del **servicio militar** mediante la simulación de **inutilidad física** o el pago de la redención.

Cambiando las urnas con las papeletas o las actas de resultados electorales.

Aunque el **caciquismo** se dio en toda España fue en **Andalucía** donde tuvo mayor arraigo.

Es sobre todo típico de las zonas eminentemente **agrarias**. Zonas **rurales**.

Interpreta y contextualiza estas caricaturas

Aunque el caciquismo se dio en toda España fue en Andalucía donde tuvo mayor arraigo

VIÑETAS SATÍRICAS DE L'ÉPOCA

El frau electoral. **L'alternança de poder**

Il·lustracions satíriques on es veuen Sagasta i Cánovas, servint-se d'un a l'altre depenent de les eleccions. Les publicacions de finals del segle XIX criticaven el falsejament de les eleccions

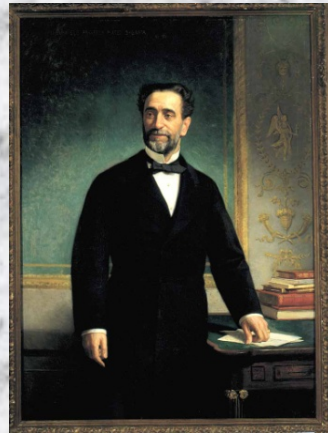
El frau electoral. El Caciquime

Pràctiques coercitives sobre l'electorat, en zones rurals, valent-se en la violència i en la influència econòmica i social als pobles.

Il·lustració satírica de la revista "la Flaca" (1869-1876), on es veu Sagasta portat per Cacics, i posteriorment difunts i el poble treballador, custodiat per la força dels militars i d'agitadors socials amb bastons

¿Por qué han destacado los siguientes personajes?

El frau electoral. **Corrupció**

- Troba les frases del text on es vegi clarament el frau electoral corrupte que es feia al sistema canovista.

“Per tal de fer les **l·listes d'electors**, s'hi posen alguns noms vertaders, perduts entre la multitud d'imaginariis, i sobretot de **difunts**. La representació d'aquests darrers es dóna sempre a agents **disfressats** de paisà per anar a votar. L'autor d'aquestes línies ha vist unes quantes vegades que el seu pare, traspasat de feia ja alguns anys, anava a dipositar el seu vot a l'urna sota la figura d'un escombriaire de la ciutat o d'un policia vestit amb un conjunt prestat.

El sistema d'eleccions per mitjà de la **resurrecció dels morts** i els agents de **policia disfressats d'electors**, no és, però, el pitjor dels medis emprats per **falsejar el sufragi** ... Afanyem-nos a dir que normalment no s'aturen en aquestes aparences de respecte humà, i el que fan és purament i senzillament augmentar el nombre de vots emesos fins a tenir **assegurada l'elecció del candidat addicte**.

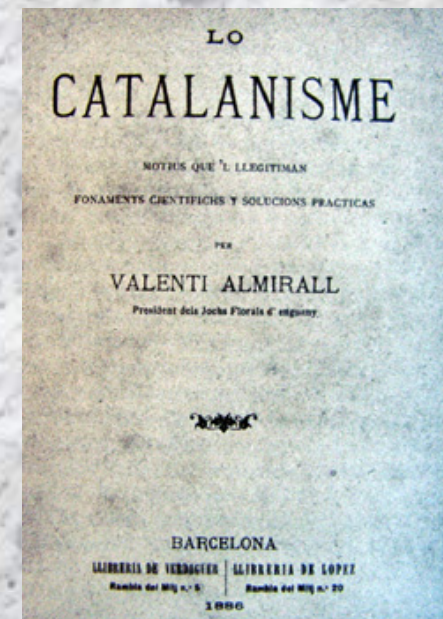
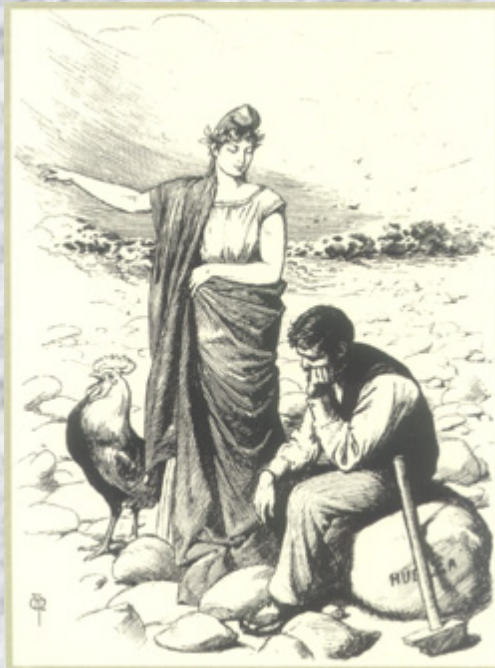
(...) L·listes electorals, urnes, escrutini, tot és falsejat pels nostres polítics sota la immediata direcció del **governador civil** de cada província.

(...) **és possible l'existència del règim parlamentari o senzillament la del sistema representatiu amb aquestes bases?"**

Valentí Almirall, España tal cual es. 1886

El Sistema Político Canovista consigue la estabilidad, pero deja fuera a

- Carlistas
- Republicanos
- Obrerismo
- Nacionalismo

L'època de la RESTAURACIÓ BORBÒNICA

Es caracteritza per ser...

ESTAT CENTRALITZAT I UNIFORMISTA

provoca

EL SORGIMENT DE MOVIMENTS NACIONALISTES A CATALUNYA PAÍS BASC I GALÍCIA

APAREIX UN ...

**Moviment cultural:
La RENAIXENÇA**

Moviment que intenta recuperar a nivell **cultural** la llengua catalana com a llengua literària.

**Moviment polític
nacionalista i catalanista**

Demanaven més **autonomia** amb respecte a Madrid.

LA ESPAÑA DE LA RESTAURACIÓN (1874 – 1923)

Alfonso XII es proclamado en Sagunto, diciembre 1874

1875

ALFONSO XII

1880

1885

REGENCIA

DE

1890

1895

Mª CRISTINA

1900

1905

ALFONSO XIII

1910

1915

1920

1925

Constitución de 1876
Fundación PSOE, 1879

Muerte de Alfonso XII. Pacto del Pardo, 1885

Sufragio universal masculino. 1890

Fundación del PNV, 1894

Grito de Baire, 1895

Paz de París. Pérdida de Cuba y Filipinas, 1898

Mayoría de edad de Alfonso XIII, 1902

Semana Trágica de Barcelona, 1909

Fundación de la CNT, 1910

Inicio Primera Guerra Mundial, 1914

Crisis de 1917: militar, política y social

Fundación del PCE, 1921. Desastre de Annual, 1917

Primo de Rivera impone la Dictadura, 1923

RECORDA QUE...

- Durant el segle XIX es consolida a Europa el model **d'Estat liberal burgès**.
- Espanya manté encara trets polítics de l'Antic Règim i una **industrialització lenta**, tret de Catalunya i el País Basc.
- És l'època de **l'imperialisme**: les grans potències europees dominen políticament i econòmicament àmplies zones d'Àsia i Àfrica.
- En la cursa colonial del segle XIX, **Espanya** tingué un **lloc secundari** i fins i tot **perdrà territoris**.